
Projev rektora Václava Hampla při příležitosti otevření Centra vizuální historie Malach

---

Projev rektora Václava Hampla při příležitosti otevření Centra vizuální historie Malach

29. ledna 2010

Vážené dámy, vážení pánové,
francouzský filozof Charles Louis de Montesquieu řekl: „Šťastný národ, který má nudné dějiny.“ Tento citát vyvolává vzpomínku na národ, který v tomto ohledu příliš štěstí neměl – národ, který na dva tisíce let ztratil svůj domov, rozptýlil se po celém světě, ale přesto – či právě proto – si uchoval svoji zemi v srdci. A díky tomu a díky naději, že se do ní jednou vrátí, nikdy neztratil svoji identitu, sám sebe. Národ, který to neměl jednoduché po celá staletí, ale jehož nejstrašnější chvíle přišly paradoxně – a o to hrozivěji – v době, kdy nad náboženským fanatismem a pověrami získal převahu rozum. Největší cílené zabíjení lidí v moderních dějinách, jehož byl židovský národ hlavní obětí, přežil jen zlomek pronásledovaných. Přežili, aby mohli vyprávět, či spíše svědčit. Přežili, aby se nám pokusili sdělit to, co je téměř nesdělitelné a obtížně pochopitelné pro ty, kteří s nimi nesdíleli vše, čím museli projít – kteří s nimi neprožili onu bolestnou proměnou od člověka k číslu, od žití k čekání na smrt.

Při zkoumání tohoto období našich dějin musí každého napadat řada elementárních otázek. Především – jak se to vůbec mohlo stát? Jakým způsobem dokázala fašistická diktatura židovské občany zbavit základních lidských práv? Proč se oběti více nebránily? Co cítily? A jak se chovali jejich sousedé, přátelé, známí – proč se jich nezastali? Takových otázek jistě vyvstává nespočet. Na řadu z nich odpovídají historické knihy a učebnice dějepisu či literární a filmové reflexe, ale nic není tak působivé, autentické a vypovídající jako vyprávění přímých svědků – těch, kteří to zažili a přežili. Vždyť v každém, kdo dokázal projít i opačnou proměnou zpět z čísla v člověka, je skryt příběh spřízněných životů – nejen toho vlastního, ale všech, které miloval a které znal, ale kteří již svůj příběh sami vyprávět nemohou.

Jak však plyne čas, i tyto autentičtí pamětníci odcházejí a nenávratně s sebou odnášejí i své vzpomínky a prožitky, svá poselství, jejichž historická i lidská hodnota je bez nadsázky nenahraditelná a nevyčísitelná. Neboť jejich výpovědi by

nás měly varovat před nedostatkem tolerance a před lhostejností, které jsou v dnešní době vzrůstajícího extremismu velmi aktuálním problémem. Jak jinak se vyvarovat opakování fatálních chyb, jež mohou mít nedozírné následky, než tím, že se poučíme z omylů, slepých uliček a tragicky špatných rozhodnutí minulosti.

A právě z těchto důvodů také vzniklo Centrum vizuální historie Malach – aby i pro další generace bylo zachováno co nejvíce korektních informací a autentických výpovědí o této strašné etapě světových dějin. Jsem hrdý na to, že právě na půdě Univerzity Karlovy, konkrétně na Matematicko-fyzikální fakultě, je zajištěn přímý přístup k digitálnímu archivu, v němž je celkem zaznamenáno vyprávění 52 tisíc lidí z 56 zemí světa ve 32 jazycích.

Z hlediska historických věd je tato databáze skutečně bohatým zdrojem nejrůznějších informací o válečném období, ale i době, která mu předcházela, a rovněž o té, jež na něj posléze navazovala.

Široký vzorek rozmanitých osob a závažnost jejich svědectví je ovšem natolik mimořádná, že může být zajímavým pramenem nejen pro historiky. Naopak již teď je jasné, že Centrum budou moci využívat i další obory. Skvělou výzkumnou příležitost nabízí Malach například pro jazykovědu, která zde může studovat mluvenou formu 32 jazyků, ale – díky doprovodnému videu – třeba i neverbální projevy či vliv cizího prostředí na mluvu a jazykové dispozice pamětníků při dlouhodobém pobytu v emigraci. Dalšími obory, které zde najdou prostor pro bádání, jsou bezesporu sociologie a antropologie, neboť pamětníci zde hovoří i o svých rodinných vztazích a dalších mezilidských a sociálních vazbách, jež navázali. Mimofádným přínosem mohou být dochované vzpomínky a zážitky pro psychology. A z výpovědí o zdravotních postiženích v táborech i po návratu z nich, jež byly důsledkem strádání a těžké práce, může čerpat také lékařská věda.

Ostatně jako materiál pro tvorbu audiovizuálních pořadů mohou nahrávky využít třeba i filmaři. V neposlední řadě zde pak mohou získat mnoho relevantních informací rovněž představitelé justice.

Centrum vizuální historie Malach v sobě skrývá nesmírný potenciál nejen pro interdisciplinární výzkum, ale také pro kooperace mezi různými institucemi. Např. v oblasti lingvistiky Univerzita Karlova již nyní spolupracuje se Západočeskou univerzitou, Masarykovou univerzitou a Ústavem pro jazyk český, a to v rámci Centra počítačové lingvistiky při Matematicko-fyzikální fakultě UK. A databáze Malachu skýtá vpravdě obrovský zdroj materiálu pro zkoumání mluveného jazyka, který lingvisté nepochybně ocení. Centrum Malach bezesporu naváže těsnější spojení i s institucemi, jako jsou Tereziánský památník, židovská muzea, historické ústavy a další univerzity a jejich fakulty. Mnohojazyčný charakter nahrávek umožní také mezinárodní spolupráci na nejrůznějších projektech.

Co je však neméně důležité – centrum Malach bude otevřeno široké veřejnosti. A to je, nebojím se říci, pro budoucnost naší země a její demokratický charakter zásadní. Přístup do něj totiž budou mít všechny stupně škol. Děti tu tak své faktografické znalosti o druhé světové válce obohatí o emocionální zážitky, jež jim bezesporu setkání „tváří v tvář“ s konkrétním člověkem a jeho životním příběhem přinese. A to má mnohdy mnohem trvalejší dopad na smýšlení, tvorbu hodnotových kritérií, formování osobnosti a utváření názoru než „pouhé“ věcné informace. Byl bych rád, kdyby návštěvu centra Malach zařadilo do svých učebních osnov co nejvíce základních i středních škol. Nejen pro ty, které od cesty do Prahy odradí například delší vzdálenost, jsou pak k dispozici také tematické výukové programy v češtině.

Rád bych centru Malach a všem, kteří ho podporují a spravují, popřál, aby se naplnila všechna očekávání, s nimiž do tohoto projektu jeho tvůrci šli. A za nás všechny doufám, že bude mít vždy i dostatek finančních prostředků pro své bezproblémové fungování.

Archiv nadace Shoa na Univerzitě Jižní Kalifornie je unikátní světový projekt, jehož jedinečnost spočívá především v rozsahu zachycených vzpomínek 52 tisíc lidí, kteří byli ochotni se o ně podělit a zanechat tak svědectví o nejtragičtějším období svého života jako varování před netolerancí, lhostejností, předsudky a lidskou nenávistí, která může mít v jakékoli době jakoukoli podobu.

Jako rektor univerzity, integrující nejrozmanitější oblasti lidského poznání a výzkumu – bych však chtěl zvláště vyzdvihnout také jeho přínos v rovině mezioborové spolupráce, propojující často tradičně separované vědní obory. Zcela nepochybně není mnoho takových projektů, u kterých by se mohli sejít např. historici, učitelé, lékaři, psychologové, antropologové, sociologové, politologové, právníci a třeba i filmoví tvůrci, a který je navíc ukotvený na Matematicko-fyzikální fakultě. Schopnost Malachu likvidovat bariéry a překračovat hranice mezi obory, jazyky i kontinenty je vskutku symbolická a dává naději, že úsilí, jež bylo do vytvoření takto ambiciózního projektu vloženo, nebylo marné. A jestliže přinese své plody v podobě tolerance a respektu, které se ve vztahu jednoho člověka k druhému stanou elementární samozřejmostí, pak bude jeho poslání v mnohém naplněno.

Na závěr bych rád poděkoval všem, kteří se na vzniku Centra vizuální historie Malach podíleli, věnovali (a věnují) mu část svého života. Prostřednictvím tohoto projektu k nám znovu naléhavě, adresně a osobně promlouvají oběti nacistického režimu, na které nesmíme nikdy zapomenout – byli bychom tím sami proti sobě. Mohli bychom totiž také pozapomenout, jakých nelidských skutků je člověk schopen, a být pak méně ve střehu sami před sebou. Ať jsou vzpomínky těch, kteří přežili, trvalým mementem a výzvou, abychom riziko probuzení zlého v nás demagogickými uzurpátory a nenávislivými ideologiemi – a ty nepochybně zahrnují více než jen nacismus – nepodceňovali a aktivně a úspěšně mu čelili!

Děkuji za Vaši pozornost.

Václav Hampel

rektor Univerzity Karlovy v Praze